

Kirjallisuutta – Litteratur

Alueellisia esimerkkejä ja tapaustutkimuksia pakotetusta siirtymisestä ja pakolaisuudesta kaupungin kontekstissa

KREICHAUF, RENÉ & GLORIUS, BIRGIT (2023; toim.) *Displacement, asylum and the city*, 137 s. Routledge, Oxon.

Käsite *displacement* on maantieteessä ja kaupunkitutkimuksessa merkitykseltään laaja, eikä sille ole yhtä ainoaa suomenkielistä vastinetta. Idiomaattisesti täsmällinen käännös riippuu siitä, mitä ilmiön eli muuttoliikkeen tai pakolaisuuden puolta kulloinkin painotetaan: fyysistä siirtymää, pakkoluonnetta, sosiaalista menetystä vai rakenteellista prosessia. Toimiva suomenkielinen käsite voisi olla pakkosiirtyminen tai pakotettu siirtyminen. Muuttoliikettä ja pakolaisuutta tutkiva kaupunkitutkija René Kreichauf sekä ihmismaantieteen professori ja eurooppalaisen muuttoliikkeen tutkija Birgit Glorius ovat toimittaneet teoksen, joka paneutuu tarkastelemaan kaupunkien roolia kansainvälisessä pakotetussa siirtymisessä ja pakotetussa muuttoliikkeessä. Erityisessä tarkastelussa toimitetussa teoksessa on kaupunkien muuttuminen ja muuntuminen. Toimittajien mukaan jopa 84 miljoonaa ihmistä maailmanlaajuisesti joutuu siirtymään pakosta, ja heistä yli kaksi kolmasosaa asettuu kaupunkeihin.

Teos koostuu johdantoluvusta ja viidestä kappaleesta. Johdantoluku on toimittajien käsialaa, ja muilla kappaleilla on omat kirjoittajansa. Teoksen varsinaiset kappaleet on alun perin julkaistu *Urban Geography* -lehdessä erikoisnumerona – ja nyt siis uudelleen julkaistuna ja taitettuna kirjamuodossa.

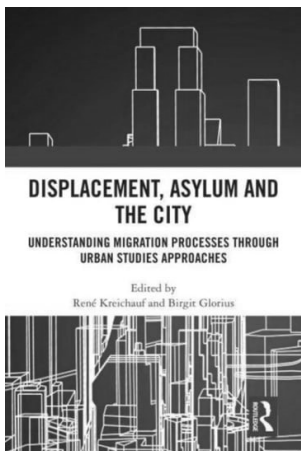
Johdantoluvussa (sivut 1–25) teoksen toimittajat taustoittavat, että millaista on pakotettujen siirtymisten, pakolaisuuden ymmärtäminen muuttoliikkeiden prosesseina kaupunkitutkimuksen lähestymistapojen linssien läpi katsottuna. He esittävät, että pakotettu muuttoliike on kaupunkeihin kytkeytyvä, urbaani ilmiö. Johdantoluku rakentaa kuvaa ilmiöstä erityisesti kahdesta näkökulmasta: ensinnäkin niin, että kaupungit ovat pakotettua siirtymistä vastaanottavia alueita, ja toiseksi niin, että pakotettu muuttoliike saa aikaan alueellisia, yhteiskunnallisia ja institutionaalisia muutoksia kohdealueella. Lisäksi kirjoittajat korostavat, että nämä kaksi näkökulmaa ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Tärkeä muistutus tässä johdantokappaleessa on se, että vaikka usein pakotettu muuttoliike nähdään valtakunnan tason tai valtioiden välisenä ilmiönä, on itse asiassa erityisesti paikallinen mittakaavataso se,

jonne pakotetut muuttajat tai siirtyvät saapuvat. Johdantoluku tarjoaa karkean asemoinnin sille, miten pakotettu muuttoliike sijoittuu ja kytkeytyy kaupunkitutkimukseen. Mielenkiintoinen näkökulma on se, että esimerkiksi pakolaisleirit voidaan nähdä kaupunkina, potentiaalisina kaupunkina tai olemassa olevan kaupungin osana. Näissä näkyy kirjoittajien painotus tarkastella (alueelle) saapumisen jälkeisiä (engl. *post-arrival*) prosesseja ja ilmiöitä. Lisäksi johdanto varoittaa lukijaa siitä, että ilmiöiden ja prosessien ilmeneminen on moninaista ja monen näköistä, pakotetun muuttoliikkeen lähtösyöt vaihtelevat paljon ja muutokset kaupungeissa ovat vaihtelevia. Tähän he tarjoavat ratkaisuksi tieteidenvälisiä tarkasteluita ja eri tutkimusmenetelmiä moninaista hyödyntämistä.

Ensimmäisessä varsinaisessa kappaleessa (sivut 26–46) maantieteilijä Jonathan Darling puhuu kehittämistään käsitteestä pakolaisuusurbanismista (engl. *refugee urbanism*). Menetelmällisestä näkökulmasta Darling tuo esiin tutkimusmenetelmän tai -lähestymistavan, jossa pakolaisuutta tulisi tarkastella kaupungin silmin, vastaanottavan kaupungin näkökulmasta. Tällä hän tarkoittaa sitä, että tarkastellaan pakotet-

tua muuttoliikettä esimerkiksi haastattelemalla vastaanottavan kaupungin tai kohdekaupungin asiantuntijoita ja hallinnon edustajia. Tässä menetelmällisessä näkökulmassa ongelmana on Darlingin mukaan se, että keskitytään vain hallinnon toimien tai katsotaan kaupungin silmin vain yhden hetken tilanteeseen, ja se yleistetään koskemaan ajallisesti erilaisia hetkiä tai erilaisia tilanteita. Toisaalta onnistuessaan tämä tutkimusmenetelmä auttaa tarkastelemaan paremmin päätöksentekoa pelkän kaupunkilaisuuden tarkastelun lisäksi.

Toisessa teoksen kappaleessa (sivut 47–68) Michela Semprebon kertoo rinnakkaisesta hyvinvointipalveluiden tarjonnasta virallisen, varsinaisille asukkailla tarjotun rinnalla. Tyypillisesti vain varsinaiset tai vakituiset asukkaat otetaan huomioon, kun hyvinvointipalveluita suunnitellaan ja tarjotaan. Tällöin tilapäiset tai juuri saapuneet asukkaat, kuten pakotetusti muuttaneet ovat vaarassa jäädä joko ilman hyvinvointipalveluita tai virallisen palvelutarjonnan rinnalle syntyy epävirallinen. Semprebon kuvaa kappaleessaan italialaista tapausesimerkkiä rinnakkaisesta hyvinvointipalveluiden tarjoamisesta. Myös kolmas kappale (sivut 69–89) esittelee alueellisen tapausesimerkin, mutta tällä kertaa hu-

manitäärisen päätöksenteon aiheesta. Tässä kappaleessa maantieteilijä Romola Sanyal esittelee esimerkin Libanonista ja niin sanotun naapuruuslähestymistavan. Sanyal korostaa kappaleessaan paikallisen ja globaalin humanitäärisen auttamisen välistä ristiriitaa. Sekä paikallisilla että kansainvälisillä humanitäärisillä asiantuntijoilla on osaamista ja kokemusta, mutta Sanyal kritisoi sitä, että alueen ja paikallisten olojen ulkopuolelta tulevat humanitääriset asiantuntijat ja organisaatiot tulevat osallistumaan tai neuvomaan kaupunkeja koskevassa päätöksenteossa. Alue-esimerkissään Sanyal korostaa, että kansainväliset humanitääriset asiantuntijat ja organisaatiot yrittivät ajaa paikallisuutta ja paikallisten olojen tuntemista sekä paikallisia asukkaita osallistavaa suunnittelua ja erityisesti niin sanottua naapurustojattelua ratkaisuna. Tällä pyrittiin Libanonissa ratkaisemaan pakotetun siirtymisen ongelmia kehittämällä kaupunkeja ja asutuskeskuksia, mutta Sanyalin mukaan tämä epäonnistui.

Neljännessä kappaleessa (sivut 90–110) maantieteilijä Pablo Shiladitya Bose tarkastelee pakolaisuutta ja pienten kaupunkien muutoksia. Bose maalaa kuvaa kehityksestä, jossa Yhdysvalloissa aiemmin siirtolaiset ovat pääosin jääneet rajojen läheisyyteen kaupunkeihin, mutta viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana siirtolaiset ovat alkaneet yhä enemmän hakeutua myös muihin kaupunkeihin eri puolille maata. Bose keskittyy kappaleessa tarkastelemaan maahan asettuneiden pakolaistaustaisten ihmisten kautta pienten yhdysvaltalaisien kaupunkien tyypillisiä ilmiöitä. Keskiössä on rasististen asenteiden ja maahanmuuttajavastaisuuden nousu eri puolilla maata. Silti Bosen tekemissä havainnoissa nousee esille siirtolaisten (myös pakolaistaustaisten pakotetusti siirtyneiden) merkitys vaikkapa uuden yritystoiminnan syntymisessä (yrittäjinä). Lisäksi uudet asukkaat ovat uusia asiakkaita jo olemassa olleille yrityksille. Toisaalta Bose tuo esiin, että nämä pienet kaupungit eivät voi tarjota samanlaista tukea integraatioon kuin suuret kaupungit.

Teoksen päättää kaupunkitutkijoiden René Kreichau-
fin ja Margit Mayerin yhdessä kirjoittama viides kappale (sivut 111–134). Kappale palaa edellisten alue-esimerkkejä käsittelevien kappaleiden jälkeen taas ylemmälle ja teoreettisemmalle tasolle. Tässä aiheena on kaupunkien solidaarisuus, joka näkyy esimerkiksi eri

kaupunkien strategioissa ja tavoitteissa. Useat kaupungit haluavat ottaa pakotetusti siirretyt (esim. pakolaiset) lämpimästi vastaan. Tämä tapahtuu usein solidaarisuutta osoittamalla esimerkiksi markkinoinnissa tai kaupungin brändityössä. Kappaleen viesti on kuitenkin se, että ylevät tavoitteet lämpimän tervetulotoivotuksen kaupungeista ja integraatiota edistävästä kaupunkiseuduista eivät likikään aina toteudu. Kirjoittajat tuovat tästä esiin useita syitä, joita ovat muun muassa se, että pakotetusti siirtyneet tarvitsisivat kuitenkin kohdemaan kansalaisuuden saadakseen kaikki palvelut ja oikeudet sekä se, että hallinnossa ja byrokratiassa on usein edelleen hidasteita ja rajoituksia monessa asiassa.

Tämä teos sopii lukemistoksi erityisesti maantieteen, muuttoliikkeen ja kaupunkitutkimuksen tutkijoille. Mielestäni teoksen kokonaisuus kuitenkin jää sekavaksi ja hajanaiseksi. Teoksesta huomaa, että se on aiemmin julkaistujen tieteellisen lehden erikoisnumeron artikkelien kokoelma, eikä alun perin toimitetun teoksen muotoon suunniteltu eheä ja kattava kokonaisuus. Sitä tämä teos ei valitettavasti ole. Lähdekirjallisuutena alan tutkijalle teos ja sen kappaleet kyllä toimivat, mutta yleisesti sellaisille lukijoille, jotka ovat kiinnostuneet oppimaan lisää pakotetusta siirtymisestä ja pakotetusti muuttaneista kaupunkitutkimuksen ja kaupunkien kehittymisen näkökulmasta, tämä teos ei valitettavasti anna helppolukuista ja jäsenneltyä perehdytystä aiheeseen. Lisäksi teoksen ongelmana on se, että loppujen lopuksi kappaleissa ei juurikaan käytetty käsitettä displacement, pakotettua siirtymistä, kuten teoksen nimessä luvattiin. Käsite displacement on jopa nimen arvokkaimmalla paikalla eli ensimmäisenä. Sen sijaan kappaleissa ja niiden esimerkkitutkimuksissa käsitellään enemmän pakotettua muuttoliikettä, siirtolaisuutta ja pakolaisuutta ja käytetään näitä käsitteitä. Välillä myös tuntuu, että joissakin kappaleissa ei aina tarkoitetaaan pakotettua siirtymistä, vaan ”tavanomaista”, ei-pakotettua siirtolaisuutta. Tämä korostaa sitä tunnelmaa, että kappaleet tuntuvat erillisiltä.

PETTERI MUUKKONEN

*Geotieteiden ja maantieteen osasto,
Helsingin yliopisto*